

17/12

AKTUELLA MEMOARER

FRU MIA LÖFGREN fortsätter i denna bok sina minnesanteckningar fram till våra dagar. Liksom förut ger hon en blandning av rena memoarer, biografiska utkast och kommentarer till dagshändelserna. Några bitar av samtidshistorien presenteras, subjektivt och ordnat. Resultatet har, liksom tidigare, blivit en lika underhållande som nyttig bok. Den är intelligent, känslövarm och uppriktig på ett sätt som måste sägas vara speciellt kvinnligt. Det finns få bildade män som skulle kunna skriva så friskt, direkt och respektlöst. En klokhet som icke kanaliseras, hämmas och systematiseras genom årtionden av ordnat arbete inom en manlig hierarki blommar i denna bok. Författarinnan framhäver på intet sätt sig själv — det camouflerade skrytet saknas lika totalt som det direkta — och likväl blir det kanske mest bestående in-

MIA LECHE-LÖFGREN: *Hård tid.*
Hökerbergs. Pris 12 kr.

trycket bilden av hennes egen tjuvande personlighet.

I det första stora kapitlet berättar fru Löfgren om flyktningarna och flyktingsarbetet före och under kriget. Till stor del formas hennes minnen till en anklagelse mot opinioner och förhållanden som vi redan håller på att glömma bort. Hon talar om de svenska myndigheternas formalism, likgiltighet och tendenser till nazistvänlighet eller åtminstone undfallenhet inför makten. Arbetet för flyktningarna sköttes i stort sett av ett fåtal uppförande människor, för vilka andras lidanden var en sådan realitet att de inte kunde förbli åskådare; de allra flesta, även de som helt delade författarinnans

politiska åsikter, ställde sig utanför i rädsla, trötthet och bekvämlighet. De religiösa grupperna, som nu förkunnar religionen som det enda medlet mot den nazistiska nihilismen, var, generellt sett, överksamma; särskilt gällde detta statskyrkans män, för vilka det nu, såsom alltid, främst gällde att inte riskera kyrkans position. Högern krävde skärpta bestämmelser mot den s. k. flyktingsinvasionen, studenterna i Uppsala uppträdde som ett skrä och antog den beryktade resolutionen på våren 1939, i en stor del av pressen och den allmänna debatten hetsades mot flyktningarna, varvid man ofta sökte skydd bakom den allmänna opinion som man i själva verket systematiskt sökte förgifta. Jämsides med Tysklands nederlag kom humaniteten ånyo på modet inom alla kretsar.

I en översikt över flyktingsfrågan får naturligtvis icke glömmas att stora folkgrupper sympatiserade med flyktingshjälpen och åtminstone i någon omfattning understödde den. Fru Löfgren betonar också detta; inom fackföreningsrörelsen liksom inom vissa mindre betydande organisationer var den positiva inställningen klar. Men bilden av svensk opinion är i varje fall så pass mörk att den i våra dagars diskussion borde stämma till eftertanke. Hatpropagandan mot det tyska folket såsom sådant är till stor del ett utslag av samma intolerans, samma tanklösa ovilja som hetsen mot flyktningarna för tio år sedan.

man tänker sig vad en effektiv överenskommelse i frågan måste omfatta. Först och främst måste en avvägning av de skilda vapners betydelse godtas av alla. Men hur skall man, för att citera Manchester Guardian, "jämföra Rysslands behov av en stor armé med Englands behov av en stor flotta och ett starkt flygvapen, och hur skall man uppskatta det relativa värdet av exempelvis sextio ryska divisioner och en atombomb"? England och USA vill gärna avskaffa värnplikten, ty de har väldiga resurser i fråga om de "tekniska" vapnen. Ryssland vill gärna avskaffa dessa vapen; men skulle icke ett beslut i denna riktning leda till att Europa blev ett lättvunnet byte för det ryska infanteriet? Från alla nedrustningsdebatter känner man igen dessa synpunkter: var och en begär entusiastiskt nedrustning, men den ene vill ha kvar ubåtarna, den andre de tunga kryssarna, den tredje flyget och den fjärde värnpliktsarmén. Kunde man då inte avrusta totalt? Det blir en lek med ord. Skall allt flyg nedskrotas, skall maskinerna förstöras för att icke kunna användas till vapenproduktion, skall männen göras till krymplingar, så att de inte kan slåss med knivar och knytnävar?

Men låt oss utgå från att avvägningsfrågan är löst. Frågan om kontroll återstår. Från en synpunkt kan denna fråga synas lättare att lösa nu än t. ex. för hundra år sedan. Gevär och ammunition, för att inte tala om knivar och svärd, kunde man tillverka nära nog i hemmet; tanks, flygplan och atombomber kan inte produceras lika hemligt. Men i nutiden är en annan svårighet desto mer kännbar: den relativt ringa skillnaden mellan civil och militär produktion. Den stat som har de flesta automobilerna och de flesta flygmaskinerna har i och för sig, även militärt, ett väldigt försprång. Och i kanske än högre grad gäller samma förhållande beträffande atomkraften. Enligt en amerikansk undersökning skulle hundratals inspektörer erfordras för att kontrollera att en anläggning för atomenergi icke används för tillverkning av atombomber. En stor del av teknikerna i USA måste, om ett avtal skall bli effektivt, fungera som kontrollanter i Ryssland, och tvärtom.

På denna punkt uppstår en speciell svårighet i förhållandet mellan demokratier och diktaturer. I USA, där var och en får resa vart han vill, där pressen är fri och kommunisterna kan antas uppträda som frivilliga kontrollörer gentemot den egna staten, där vidare fabriken till största delen är i enskild ägo, blir ett kontrollsystem både jämförelsevis naturligt och jämförelsevis effektivt. I Ryssland, med genomförda statssocialism, dess begränsade opinion och stats-
de tillvaro dess totala

sällan intrycket av grundlig kunskap eller djup analys. Stilkonsten och passionen gjorde honom till en stor teckningsman, inte insikten eller skarpsinnet. Enligt anmälares mening lyckas inte heller fru Löfgren, lika litet som tidigare skildrare, göra hans förkärlek för starka män och mäktiga rörelser förståelig mot bakgrunden av hans kompromisslösa strid mot nazismen. Då man genomgår Segerstedts artiklar under 1920-talet och början av 1930-talet i en följd är det omöjligt att reducera hans välvilliga uttalanden om Mussolini och andra diktatorfigurer till något oväsentligt. Naturligtvis var Segerstedt inte fascistsympatisör i ordets vanliga mening. Men han skrev om Mussolinis aktioner, liksom exempelvis om det japanska överfallet på Kina, med en egendomlig beundran, med något som åtminstone stod värnaden för makten i och för sig mycket nära. Närmast kan han på denna punkt jämföras med Harald Hjärne, vars tonfall lätt blir patetiskt och nästan underdånigt då han talar om mäktiga stater och rörelser. Men hos båda bröt denna romantik samman inför en närliggande verklighet; då nazismen stod för dörren föll de Segerstedts humanism och frihetskänsla ett utslag, som icke blev mindre säkert på grund av tidigare förirringar.

Herbert Tingsten

18/12

De amerikanska kongressvalen

I Dagens Nyheters kommentar till den republikanska segern vid de amerikanska kongressvalen betonades att denna seger efter all sannolikhet sammanhängande med ett lågt valdeltagande. De mera välställda folkgrupperna röstar genomsnittligt mer än de fattigare; skillnaden ökas självfallet vid ett generellt lågt valdeltagande, och ett dylikt valdeltagande leder därför oftast till framgång för de mera konservativa, i detta fall republikanerna. De senare inkomna uppgifterna visar att hypotesen var riktig. Valdeltagandet vid de senaste valen var utomordentligt lågt. Omkring 35 miljoner medborgare deltog i valet, dvs. mellan 35 och 40 procent av de röstberättigade, mot 55 procent vid 1944 års presidentval. Republikanernas stora seger beror nästan uteslutande därpå att en stor del av de grupper som brukar rösta med demokraterna, främst arbetarbefolkningen i nordost, avstod från att rösta. Vid motsvarande "mellanval" (kongressval utan för-

president situationen exp. ut. republikanerna vann då, likaledes i samband med ett svagt valdeltagande, betydande framgångar, dock utan att lyckas bryta den demokratiska majoriteten. Valen 1946 kan därför icke i och för sig med säkerhet anses tyda på en republikansk seger vid presidentvalen år 1948.

I detta sammanhang bör anmärkas att uppgifterna om antalet röstande inom de båda partierna, liksom om valdeltagandet vid olika val, måste ses mot bakgrunden av ett för USA speciellt förhållande. Södern, som totalt behärras av demokraterna, visar ständigt ett lågt valdeltagande — på många håll uppstår knappast någon valstrid. Från den traditionellt demokratiska och i stort sett konservativa Södern gör demokraterna sina utfall i norr och väster och appellerar härvid till missnöjet i dessa områden, partiet blir alltså unionellt sett relativt radikalt, trots att dess kärna är konservativ. Ett genomsnittligt lågt antal demokratiska valmän — liksom ett lågt valdeltagande — innebär alltså framför allt att partiet övergivits av sina hjälptrupper utanför den trogna Södern. Detta resultat leder därför också till att den demokratiska kongressfraktionen — såsom dominerad av Södern — blir mera konservativ än eljest och sålunda ur allmänpolitisk synpunkt närmar sig republikanerna.

De nu antydda förhållandena kan motivera ett till synes paradoxalt påstående: opinionsundersökningarna tenderar att bli mera representativa för folkmeningen än valen. Ty endast genom Gallupmetoderna kan klarhet nås om uppfattningen hos de massor som underlåter att rösta, och framför allt kan endast på detta sätt de felkällor för beräkning som ligger i den kolossala skillnaden i valdeltagande olika områden emellan undanröjas. Otvivelaktigt är att opinionsmätningarnas resultat ger en vida mörkare bild av demokraternas ställning än själva valen. De visar exempelvis att kroppsarbetarna icke blott till stor del upphört att rösta med demokraterna, utan rent av yppar sympatier för motpartiet. Enligt en nästan hela unionen omfattande undersökning har 53 procent av arbetarna uttalat sig för republikanerna; inom fackföreningarna bevarar visserligen demokraterna majoriteten, men endast med 51 procent. Över hela linjen är resultaten liknande: Truman har förlorat sin från början enorma popularitet, inom alla samhällsgrupper är tendensen republikansk, demokraterna har övergivits även av ungdomen. Av dessa skäl, icke blott på grund av själva valutslaget, kan man tala om en ansats till konservatism och t. o. m. reaktion i U. S. A.

H. T—n